

ipsam quoque Pottius adhibuit, graecae latinaeque linguae in eo vocabulo propriam ab initio fuisse aspiratam gutturalem, cuius locum apud Latinos h obtinere diximus (cf. hortus garten, hostis gast, hesternus gestern, al.); nam si graeco latinove vocabulo ab initio litera k (c) propria fuisset, in eodem Germani nunc h haberent, ut est, in canis hund, centum hundert, cornu horn, cerebrum hirn et. Igitur ne in v. hordeum quidem latina lingua aspirationem habet transmutatam, sed iterum eam mutationem Graecorum fuisse videmus.

Vocem fax, quam Benaryus (p. 189) a radice sanscr. dah descendere contendit, unde etiam graecum *δαίς* ortum sit, Pottius verius, ut videtur, ac certe probabilius ab alia radice bhâ derivat (E. F. I. p. 195. II. p. 509), ut aspiratio in illa suum teneat locum.

Reliqua, quae Benaryus in hac re pertractanda ex latina lingua evocavit, nobis omittere licet, cum ea cum graecis nullis, sed cum sanscriticis tantum comparentur. In quibus etiamsi insit, ut ille iudicat, aspirationis transpositio, non tamen latinae linguae eam tribui necesse erit, neque ea sententia refelletur, quam propter illa, quae sunt exposita, equidem suscepi. Sic enim existimo, non videri in latina lingua aspirationem suo ex loco in alienam sedem unquam translata esse, sicut evenisse constat in graeca. Qua cum sententia Carthaginis nomen et graecum *Καρχηδών* non pugnare supra est explicatum. Atque in peregrino triumphus eandem aspirationem, qua in graeco *ῥοίαυβος* principalis litera pronuntiatur, extremae stirpis literae (p) sero quodam tempore adiectam esse, cum antiquitus Romani triumphus dixerint (v. carm. frat. arval. v. 37. in Orellii collect. inscr. I. p. 391. II. p. 444), optima est Schneideri sententia (Elementarl. p. 201). Quae tamen necessaria certe non est; nam saepissime olim Romani nulla ratione et q literae et c aspirationem addiderunt, quae recte antea afuerat, ut in vv. gryphus (*γρύψ, γρυπός*), chorona, anchora, al., de quibus idem Schneiderus p. 204 sq. Recte igitur in mea illa sententia perstare posse mihi videor, donec aliis argumentis, quam quae adhuc prolata sunt, de ea decedere cogar.

Commentatio II.

De vocalibus latinis subiecta litera l affectis.

§. 1. Non consonas tantum propter alias consonas, quae aut subsequuntur aut praecedunt, in vocabulis latinis saepissime aliquantum immutari (quam assimilationem grammatici vocant), sed vocales etiam interdum consonis quibusdam proxime appositis ita quodammodo infici et flecti, ut ad illarum naturam magis appropinquent, iampridem est a grammaticis perspectum. Nec tamen haec iam satis sunt perquisita, vel quae sint illae vocales, quibus id fiat, vel quanam illae consonae, quarum ea vis sit, ut vocales appositae ad suam naturam possint convertere, vel quibus conditionibus illae eam vim maxime possint exercere.

Quod cum de his rebus quaerere instituerim, hoc loco de litera l exponam, quae ad vocales eas, quae antecedunt, suae naturae similiores reddendas imprimis valuerit. Cuius rei causa in ipsa literae l pronunciandae ratione inesse iure existimatur. Fuit enim l, ut r, in lingua latina vere semivocalis et propterea cum vocali superiori facilius potuit in unum sonum coalescere; quod cum fieret, vocalis natura consonanti, quae, ut reliquae consonae, fortissime pronuntiabatur, interdum concedere debuit et ad illius vim maiorem, quam quae a vocali superaretur, componi. Quod eodem modo in anglica lingua factum videmus, in qua sequente l litera vocales quaedam (maxime a) saepissime obscuriores et sono o similiores evadunt, (quemadmodum bald, false, fall al, fere idem sonant, quod bold, fôlse, fôl). Non idem in graeca lingua, quae cum λ semivocale quidem haberet, at omnibus consonis, id quod ipsi veteres laudant, non tam pinguibus et duris, sed lenioribus ac dulcioribus uteretur, quam latina lingua, atque utrisque, et vocalibus et consonis, aequiorem tribuerethonorem, vocales plerumque (nam semper hoc ita fuisse non potest contendi) vi literae λ intactas servavit. Plane vero contraria criticorum illorum vocabulorum ratio videtur, in quibus literae λ natura potius a vocali est devicta, ut plane in vocalem abierit et ipsius sonus cum antecedente α vel ϵ in diphthongum coalescit (v. c. $\alpha\lambda\acute{\alpha}\nu$ pro $\acute{\alpha}\lambda\acute{\alpha}\nu$, $\theta\epsilon\lambda\gamma\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ pro $\theta\acute{\epsilon}\lambda\gamma\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$, al., de quibus v. Ahrens. de dial. dor. p. 111.) Quibuscum illae diphthongi au (vel eau) et ou sunt componendae, quae in Franco-Gallorum lingua ex al, el, ol existerunt.

§. 2. Nec tamen (ut ad latina redeamus) illa semivocalis l vis tanta fuit, ut quamlibet vocalem subigere et ad soni quandam obscuritatem detorquere potuerit. Sed vocales longae natura sua tantum valebant, ut non fere immutarentur; vox enim ipsa in iis quasi insistebat, non ad consonas sequentes enunciandas ita properabat, ut iam in vocalibus effendis ad illas componeretur. Quare vocales productae sequente l paene semper integrae permanserunt; quam ob causam (ut hoc praemoneam) ubi in hac disputatione de vocalibus commutatis erit mentio, ubique breves tantum, nusquam, nisi nominatim declaravero, longas intelligi volo. — Ex correptis autem vocalibus tenuissima et levissima illa e, ut naturae consentaneum est, facillime poterat corrumpi, non ita facile a, quae gravitate et constantia quadam illam longe anteciret. Deinde vocalis i cum et in vocabulorum stirpibus et in syllabis derivationi inservientibus nunc satis raro literae l antecedens invenitur, nisi certis quibusdam causis aut ex aliis quibuspiam vocalibus nata aut a consonae appositae vi defensa sit: ea quidem, si olim frequentior fuit, in multis commutata indicabitur. Denique o et u ipsae per se tam sunt literae l congruentes, ut vix possint magis congruere. Et maxime quidem hoc ita est in u vocali, quae illi literae similior reddi plane non possit. O tamen in obscuriorem sonum u et potuit sane transire et haud raro abiit. Quanquam id non iam antiquissimis temporibus videtur esse factum.

Nam omnino in veterrimis monumentis saepe o invenitur in vocabulis, quibus postea u tribuebatur, neque id ibi tantum, ubi litera l sequebatur, sed etiam in aliis syllabis, paene dicam, plerisque. Sic enim Cornelio (pro Cornelius) in prima sepulcri Scipionum inscriptione (v. in Eggeri reliquiis p. 100. in Orellii inser. collect. vol. I. p. 149 n. 553). quod omnium veterum monumentorum ad nostra tempora servatorum antiquissimum habetur, sic poplom, exfociont (pro effugiunt), primos, navebos, diebos, captom

in columna rostrata sunt scripta, sic hunc oino cosentiont, duonoro (pro bonorum), Luciom, filios; al. in secundo Scipionum titulo sepulcrali (v. Egger. p. 104. Orell. n. 552); sic apor olim pro apud dictum esse a Festo (p. 22 Lind.) traditur¹⁾. Sed constanter observata ea scriptio ne in antiquissimis quidem veterum monumentis conspicitur. Nam in ipso illo primo Scipionum monumento Cornelius Lucius, Barbatu, apud sunt, in secundo tempestatebus et in col. rostr., si Eggero fides habetur (p. 102 v. 10), navebus²⁾; atque item in aliis quoque fluctuat. Plane vero u vocalis in locum illius o successisse videtur inde a medio sexto urbis seculo. Nam in Scto. de Bacchanalibus, quod anno 568 est factum, terminationes us et um sic ubique inveniuntur (Marcius, Postumius, senatum, urbanum, erunt, al.), non os vel om, nisi certis de causis, de quibus deinde dicitur; ite m in tertia et quarta Scipionum inscriptione (v. Egger. p. 134) et in reliquis septimi seculi monumentis. Rarissime tantum prisca illa scriptio extat, quemadmodum nuntiata (et indocebamus) est in Scto. de Tiburtibus (Orell. n. 3114), prononciato in lege Servilia (v. Egger. p. 239 §. XII. Goettlingii Funfzehn römische Urkunden p. 40. fragm. III, v. 5), denontiari (quod profecto recte est a Klenzio suppletum) in lege tabulae Bantinae, quam Klenzius (Philolog. Abhandlungen p. 10 sqq.) Aciliam, Göttingius (Funfz. röm. Urk. p. 44 sqq.) Plautiam existimavit, prononciatum in lege iudiciaria, quae Pompeia anni 702 (forsitan non vere) putatur (v. Egger. p. 283 cf. p. 282 v. 1.), hoius in lege dedicationis anni 696 (Orell. n. 2488. Egg. p. 281); inmolitomve in tab. Heracl. I. v. 70 (Göttling. p. 65. Egger. p. 303. §. IV), cum in eadem tabula inaedificatum, saeptum clausumve, permissumve legantur; stodia in oratione funebri habita a. U. 727 (Egger. p. 320). Paulo diutius illa o in adiectivo poplicus (pro publicus) aliisque restitit, quae a nomine populus essent derivata. Sic est in Scto. de Bacchanalibus, in sententia de finibus Genuatium et Vituriorum (Egg. p. 185. sqq. Orell. n. 3121), in lege Thoria (Egg. p. 207. Göttl. p. 32), in Scto. de Tiburtibus, in lege tabulae Bantinae, in titulo M. Aquilii Galli, qui ad annum U. 655 referatur (Grut. p. 150, 7. Orell. n. 3308. Egg. p. 254). Sed quemadmodum iam in quinto Scipionum titulo sepulcrali, qui sexto urbis seculo exeunte scriptus putatur, bis est Publius (Publi in v. 9. et Publico v. 10), ita in lege Thoria praeter poplicus pluribus locis publicus, in lege Servilia cum uno loco (Göttling. fragm. IV. v. 22.) popliceis scriptum fuerit, praeterea ubique publicus, publice, cet. legantur; atque sic u in plerisque, ac paene dicam omnibus, posteriorum temporum monumentis est, nisi vetustatis quoddam studium etiam in scribendo obsoleta interdum revocavit.

Deinde etiam ubi litera l sequebatur, fere usque ad sexti seculi finem o pro ea, quae postea fuit, u scripta est. Sic enim consol in primis Scipionum titulis est, consolerunt, cosoleretur, tabolam (non consulere, tabula) in Scto. de Bacchan.; atque in prisca illa tempora etiam titulus ille videtur referendus esse, qui Firmi est inventus (Orell. n. 3147), in quo extremo haec sunt: quaiSTORES aIRE moltaticod dederont. Postea

1) Plura eiusmodi in titulis illis Venusinis occurrunt apud Orell. vol. II. p. 64 (n. 3257 et 3258), qui si non sunt ficti, profecto inter antiquissimos sunt censendi.

2) Apud Orellium tamen (vol. I. p. 149 n. 549) navebos tantum legitur.

vero inde ab extremo sexto seculo per septimum seculum u et o in talibus ante l promiscue scribebantur, o tamen paullatim et maxime quidem ante l impuram, h. e. cum aliqua consona coniunctam, rarescebat. Ita enim accumulavi in tertia, multas in quarta Scipionum inscriptione legitur (v. Egger. p. 134); consulto et singulis in sententia Minuciorum de finibus Genuatium et Vituriorum; populo in Scto. de Tiburtibus; sorticolas, conciliaboleis, taboleis, detolerit, singulos ac pluries etiam tabulas, detulerit, populus, postulaverit, al. in lege Servilia; populum, taboleis et popul, postulabit, multam inrogare in lege tabulae Bant.; consolibus et consulibus, populei in plebiscito de Termensibus (Orell. n. 3673. Götting. p. 49); comolateis (et olleis), et tabulamenta, piaculo (illeis) in lege dedicationis supra memorata (Egg. p. 281). In monumentis seculi octavi non memini me o pro vulgari u ante l scriptam legere, nisi reliquias illas legis de iudiciis, quam Pompeiam anni 702 haberi dixi (v. Egger. p. 282), huc referendas ducis, quod num recte liceat, dubito; nam o illa constanter sic ante l pro u scripta (sorticolis, singoleis, tolerint, tabulam) praeter illud, de quo superius mentio est facta, prononciatum vetustioris aevi videntur esse. In vocabulo vulneribus autem, quod sic et in oratione funebri anno 727 habita (Egger. p. 320) et in decreto coloniae Pisanae anni 756 (Egg. p. 336) est scriptum, o non propter l servata est, sed propter superiorem v.

Hoc enim etiam adiciendum est tum maxime veterem illam o, cuius loco nunc u scribi solet, restituisse, cum vel u (nam non de sola consona v Schneiderus *Elementarl.* p. 31 dicere debebat) vel v aut antecederet aut haec (v) subsequeretur. Qua de re notissimum est Quintiliani testimonium, qui (I, 7, 26) sic dicit: „Nostri praeceptores cervom servomque v et o literis scripserunt, quia subiecta sibi vocalis in unum sonum coalescere et confundi nequiret; nunc v gemina scribuntur;“ quo eodem de loco nuperrime post Schneiderum (l. l.) Wagnerus v. cl. plura exposuit in *orthograph. Vergiliana* (p. 445 sqq.) Hinc igitur in sexto Scipionum titulo sepulcrali (Egger. p. 156) mortuos pro vulgato mortuus scriptum est, cum in eodem gratus (non gratos) legatur; in Scto. de Bacchanall. quom, ai quom, senatuos sunt, sed arvorsum, dum, nominus latini; in sententia Minuciorum floviom, confluont aut confloyont, ager compascuos, iniquom, susvorsum aut sursvorsum aut sursumvorsum, in eadem dixerunt, dabunt, sunt, terminus, eum agrum, al; in lege Thoria queiquomque, quoius, quom, ager compascuos, compascuom et queicumque, modus, locum al; in lege Servilia in perpetuom, mortuosve erit; in lege Puteolana (Orelli n. 4034) rivom, in tabb. Heracleensibus (Egger. p. 301 sqq. Götting. p. 59 sqq.) quom, quoius, suom, sed cum (et praep. et coniunct.); in titulo quodam anni 745 (Orell. n. 598) Volcano, quod et alibi frequentatur; in oratione funebri, quam Eggerus (p. 324) exhibet; tuom, in decreto coloniae Pisanae altero (Egger. p. 337 sq.) duoviros, perpetuom; idem in decreto coloniae Narbonensis (Egger. p. 338), sed in eodem paullo post imperpetuum. Quae omnia ita sunt comparata, ut u vocalem post u vel v pro prisca o ante medium urbis seculum octavum (h. e. ante Christum natum) aut raro aut nunquam positam iudicare possimus. Pos illud tempus u etiam in eiusmodi vocabulis usitatissimam fuisse ex inscriptionibus veterum monumentorum perspicitur, quas excutere hoc loco non est opus. Atque hunc posterioris aevi usum nostrates fere semper sequi solent, ut etiamsi praeposita sit u vel v, ei sine du-

bitatione non o, sed u subiiciant, si modo unquam u fuerit consueta. Ad eandemque consuetudinem ea erunt composita, quae iam de vocalibus o et u propter sequentem l positus exponuntur.

§. 3. Sed antequam ad singulas vocalium affectiones, quarum causa sit in litera l subsequente, explicandas accedimus, hoc quoque in universum est monendum, in ea re interesse etiam, quinam locus quive accentus eius syllabae sit, in qua brevem vocalem litera l excipiat. Nam vocalem eius syllabae, in qua stirps et quasi caput vocabuli insit, constantiorem et non tam mutabilem esse, quam quae vel derivationi vel flexioni inserviat, sponte puto patet. Quare in ipsis stirpibus vocabulorum etiam propter sequentem l vocalis rarius a natura sua detorquebatur. Jam vero accentus latini, de quo ponendo facillima ac brevissima lex est, exposita illa a Quintiliano (I, 5, 30 et 31), tamen mira quaedam est vis ac ratio, quae valeat etiam ad stirpes ipsas aliquantulum immutandas. Etenim quando syllaba radices in eum devenit locum, ut ipsa gravi pronuncietur accentu, acuta syllaba antecedit: tum eius vocalis saepissime pondere aliquantum deminuitur et, si fuit gravis ac sonora (quales a, ae, au, etiam e sunt), iam levior fit et exilior (e vel i, o, u); quemadmodum ex ago fit redigo, ex emo redimo, ex cano cecini, ex pario peperit. Sed ea vocalium deminutio iam longius serpsit. Nam ubi vocabulum aliquod in principio incrementum capiebat, cum aut prima syllaba duplicaretur aut praepositio vel aliud quodpiam vocabulum praefigeretur, etiamsi in ipsa stirpe accentus permaneret, vocalis tamen persaepe eodem modo mutabatur atque in illis redimo, redigo, reliquis. Ita enim ex pango fiebat impingo, quamvis etiam hoc paroxytonon esset, ut verbum illud simplex, ex fateor confiteor, ex farcio refertio, patior perpetior, annus sexennis, caput triceps tricipitis, caedo incido parricida, plaudo explodo, causa incuso, al: qua de re hoc loco non potest accuratius disputari, alibi fortasse licebit. Sin autem vocabulum in fine augebatur, ut accentus simul a prioribus syllabis in posteriores procederet, in stirpium vocalibus mutari nihil solebat (habeo haberetur, inhibet inhiberetur, sacro sacraturus sacrificium, consecro consecraturus, al.). Haecigitur in iis, quae sequuntur, erunt respicienda, et primum intererit inter stirpium vocales et eas vocales, quae derivationi inserviant, deinde intererit, sive incrementum in principio ceperit id vocabulum, de quo agetur, sive non ceperit; non intererit, si in fine quid accesserit.

§. 4. Tertio loco de discrimine pauca sunt praemonenda, quod inter simplicem l et eandem cum alia consona coniunctam intercedat. Triplici enim modo a veteribus eam esse pronunciatam et Priscianus, qui de ea re Plinium habet auctorem, et post eum alii, sed ii minus accurate tradiderunt (quorum plerorumque verba Schneiderus *Elementarl.* p. 297 sq. exscripsit). Exilem enim, inquit Priscianus, habet sonum, quando geminatur ut ille, Metellus; plenum (Consentius pinguem, Isidorus largum dicit), quando finit nomina vel syllabas et quando habet ante se in eadem syllaba aliquam consonantem, ut sol, silva, flavus, clarus; medium in aliis, ut lectus, h. e. ubi ab ea incipitur syllaba, sive in principio vocalis est sita sive media inter duas vocales. Hinc iam coniiciendum est, cum natura literae l diversa fuerit diversis illis

positionibus, effectum etiam eius diversum fuisse, sive in fine syllabae sive in medio inter duas vocales collocata sive geminata fuit.

Quae ut iam amplius perquirantur, a simplici l, cui medium illum sonum esse grammatici docent, fiat exordium.

§. 5. Litera l simplex ipsarum radicum vocales, nisi eae propter incrementum aliquod in principio vocabuli additum illam, de qua supra dixi, accentus et naturae suae deminutionem perpassae fuerint, non tantopere potuit immutare, quam reliquas vocales, quae non stirpium ipsarum essent, sed ad derivanda vocabula pertinerent. Primum enim stirpium vocales, nisi illa deminutio acciderat, nullae fere sequente l sunt in sonum pinguiorem conversae, nisi e, eaque non in obscurissimum sonum u abiit, sed in paullo tamen, quam u est, clariorem o; neque id ubique, sed in aliquibus tantum vocibus evenit, in aliis haud paucis etiam e ante l integra mansit (velut in *elephas*, *elementum*, *celer*, *celeber*, *gelu*, *sepelio*, *scelus*). Exempla mutatae vocalis haec sunt:

Olus vel *holus*, quod a priscis *helus* pronunciatum est (Fest. p. 74 Lind.).

Oleum, quod ex *eleum* factum esse graeco *ἔλαιον* docemur, cum nulla ratio appareat, cur potius *ē* ex *ō* extiterit, neque digammi in voce graeca ullum extet vestigium.

Tolero, ut cognato substantivo *tellus*, graeco *τελάμων* (*τέλας*, *τλάω*) intelligitur (cf. §. 10).

Volo, cuius verbi vocalem e propriam fuisse non tantum infinitiv. *velle*, *conī. velim* (de quibus posthac erit dicendum), sed etiam vetus germanicum *wil*, *wēllen* est documento. Quare patet, graecum verbum *βούλομαι* vix posse latino congenitum haberi.

Volaterra ab Etruscis cum vocali e efferebatur *Velathri* (v. Müll. Etrusk. II. p. 300), quam vocalem non propter antecedentem v, sed propter sequentem l a Romanis in o esse mutatam aliis exemplis fit probabile, velut nomine etrusco *Vete*, quod Romani *Vettius* (non *Vottius*) dixerunt. Praeterea habita etrusci illius nominis ratione veri simile fit, nomen *Velitrarum* (quod Latii fuit oppidum) idem olim fuisse, quam illud *Volaterrarum*, sed e vocalem propter sequentis syllabae vocalem i, ut in pluribus vocabulis factum esse infra demonstrabitur, immutatam retinuisse.

Columnen, *columna*, quae ad stirpem verbi *cello* (*celsus*, *excello*) referuntur (v. Pottii E. F. I. p. 227. G. Curtius in comment. de nominum graecorum formatione p. 48. annot. 198). Nec tamen plane constat propter sequentem l in illis vocibus vocalem o esse adhibitam, cum eadem in *collum*, *collis*, *κολωνός* appareat, in quibus non videatur eadem de causa potuisse oriri; nam geminata l vocalem superiorem non fere commotam esse infra exponetur (§. 11), et in graecis num propter sequens *λ* *ο* ex *ε* vel *α* fieri solitum fuerit, dubitari potest.

Solium, si Varro (de lingua lat. V, 128. Müll.: „ab sedendo appellatae sedes, sedile, solium, sella, seliquastrum“) et Festus (p. 262 Lind. in voce *seliquastrum*, p. 141 in v. *solla* et p. 241) recte a sedendo repetunt. Pottius tamen (E. F. II. p. 609) *solium* inter ea vocabula habuit, in quibus o ex v et e esset orta; id quod nondum possum probare.

Stolidus idem Pottius (E. F. I. p. 197) originatione audaciore cum graeco *στέλειν*, *στέλεχος*, germanico *stellen* composuit, ut eum significari censeret, cuius ingenium

defixum quodammodo et immotum perstaret (stockdumm). Cui sententiae, si modo alicui ea probabitur, consonarum certe ratio non obstat.

Denique Poluscae et Volcorum (gr. *Ὀυλοῦσχοι*) quoque nomina hic sunt propter Goettlingium commemoranda, qui (Gesch. der roem. Staatsverf. p. 20) ea ex Pelasgorum nomine fluxisse arbitratur. Quod si verum sit, o propter sequentem l pro e pronunciationem dixerim.

Praeter e brevem etiam longa vocalis e propter insequentem l in o abisse a Pottio putatur nec tamen id usquam, nisi in verbo solari, quod ex sedare, l posita pro d, ita sit commutatum, ut v. olere ex odere. At cum ea res sine exemplo sit et ipsi vocalium productarum naturae adversaria videatur, dubitandum equidem arbitror.

Ex a vocali propter sequentem l o orta esse in verbo olesco a quibusdam dicitur, quod verbum simplex olim fuisse et crescendi significationem habuisse Festus (p. 5. 143 al.) adhibitis vv. adolesco, indoles, suboles tradit. Descendere enim illud a verbo alere (v. Lindem. commentar. in Pauli Diaconi excerpta p. 306. 321. Müll. in Fest. p. 5), cognatum, ut iam Festus viderat, graeco *ἀλδήσκειν*. Ac sane longe probabilior ea sententia videtur, quam Pottii, qui a nomine olus (quod olim fuerat helus, holus) verbum olescere venisse et antiquitus holescere (de qua forma tamen veterum nemo memoriae prodidit) fuisse arbitratur, vel etiam Boppii, qui, ut Lindemannus (in commentariis modo dictis p. 416) refert, olescere a sanscrito wridh repetit. Sed fortasse tamen olescendi verbum ita nunquam extitit, alesco fuit vel simile aliquid; o in compositis demum adolesco, abolesco, indoles, cet. in locum pristinae a successisse puto, quod sic propter accentus variationem (cf. §. 3) facilius potuit fieri.

l vocalis ante l forsitan in verbo polit in o transierit, si de eo vocabulo Festo satis est fidei, qui id pro „pila ludit“ fuisse tradit (p. 210 Lindem., quo loco per unam l rectius, ut mihi videtur, scriptum est, quam p. 128 per geminam). Cum quo eodem vocabulo etiam polae vel polulae, h. e. „pilae ex aluta molli fomento farctae“, et polimenta (testiculi porcorum) a Scaligero sunt coniuncta (v. commentarios Lindem. in Paul. Diac. exc. p. 595). At equidem non possum diiudicare, verene illud verbum polit (s. pollit) de quo aliunde nihil constat, cum reliquis illis et cum pila cognatione aliqua contineatur an prorsus sit ab illis segregatum.

De v. olim, quod esse videtur pro ilim, illim, posthac erit exponendum. Colo, colonus denique, in quibus olim i fuit, id quod ex composito nomine inquilinus intelligitur (ita iam Marius Victorinus p. 2460 P. sensit), tamen non huc pertinent; namque o non propter sequentem l habent, sed potius propter priscam v, quae vocalem i antecedeat. Ut enim pro disquatio, disquatio a veteribus discutio dicebatur, pro quinire cunire, quod cum inquinando cognatum esse iam Festus perspexit (cf. p. 10 et 39 Lind. in vv. ancumulentae et cunire. cf. etiam Priscian. p. 872.): sic pro quilo, quilonus (qua forma supposita id explicatur, quod in nummis quibusdam colonia simplici consona Q designatur, qua de re Schneiderus Elem. p. 328 mentionem iniecit) colo, colonus pronunciabantur. In quibus ut pro ui non u, sed o poneretur, propter illam l factum puto, quae sola posita ac pura in radicem syllabis facilius cum o, quam cum u coire videbatur, ut est in reliquis illis vocabulis, de quibus modo diximus.

§. 6. Jam si vocabulum in principio syllaba vel una vel pluribus augebatur, brevis

vocalis, quam in ipsa vocis stirpe litera l subsequeretur, interdum immutabatur, nec tamen in o sonum, sed in pinguiorem u abibat. Videtur enim propter accentus immutationem (v. §. 3.) vis eius vocalis, quae erat in radice, ita imminuta esse, ut proprietate literae l appositae vehementius afficeretur, quam in illis vocibus factum vidimus, quarum accentus ratio non fuisset variata, utque non modo in o sonum, sed adeo in obscurissimum u converteretur. — Ita factum est vocali e in perfecto verbi pello, pepuli et in perculi, cuius verbi prima positio est percello. Neque alia ratio perfecti tuli est, quod cum olim tetuli fuerit (v. et al. et Nonium Marcell. p. 178. Merc.), u vocalem etiam tum retinuit, cum prima syllaba abiecta esset. Nam praesentis etiam formae simplici olim eandem vocalem (u) fuisse (tulo) non credo, quamvis Priscianus (p. 817 et 896 P.) verbum tulo veteribus in usu fuisse dicat, cuius tamen usus nullum neque ipse neque alii grammatici attulerunt exemplum. Fuit haud dubie tolo, unde et tolero et tollo et fortasse tolutim sunt profecta; tum in compositis verbis accentu mutato u successit et attulo, abstulo extiterunt, quae verba a veterimis scriptoribus Naevio, Pacuvio, Plauto sunt usurpata (Diomed. p. 376 et 378).

Praeterea in verbo occulo pro illa u olim e (vel i) fuisse videtur. Cognatum enim et supercilium habetur, in quo tamen i alia de causa potuit esse, et celo, in quo quod e est producta, cum in occulendi verbo vetus aliquod celo cum brevi e¹⁾ inesse sumatur, fortasse propterea minus mirum iudicabitur, quod eadem est ratio inter sêdo, rêgis, lêgis et sêdeo, rêgo, lêgo, al. Ad quam sententiam confirmandam (id quod iam in superioribus, comment. I. §. 12 p. 14, significavimus) non graecum *καλύπτω* tantum accedit, quod quidam potius cum *κρύπτω* coniungunt, sed etiam, quod latino verbo similis est, germanicum *hilan*, *hëlen* (de quo Jacobus Grimm, vir summus, in *grammat. germ. I.* p. 571. ed. 3. cf. etiam Pott. E. F. I. p. 227).

Hic etiam populus et manipulus sunt apponenda, in quibus u ante l pro e est, quod eae voces ex eadem stirpe, atque pleo, plenus, venerunt, qua de re in Comment. I. §. 12. est disputatum.

In verbo exulo quoque u vocalis ex o putatur orta esse, siquidem a solo id originem traxisse nonnulli iam veteres censuerunt, quia solum verterent exules, (v. Fest. p. 152 Lind. p. 350 sq. Müll.; Non. Marc. p. 12. cf. Cic. or. p. Caec. 34, 100. parad. 4. Liv. V, 30), hinc etiam hoc tempore nonnulli viri docti recte acceperunt (vid. e. c. Götting. Gesch. d. roem. Staatsverf. p. 269. not. 7. Weissenborn. gr. lat. §. 7, 3. p. 9). Neque id ei sententiae refragatur, quod pro exilium nusquam legitur exulium (v. Doederl. Lat. Syn. u. Etym. I. p. 177); sic enim ne consilium quidem pro consilium invenitur nec tamen quisquam a consulendo id derivatum esse negabit vel a saliendo potius consules appellatos dicet, quemadmodum exules ab exsiliendo denominatos vir clarissimus (v. Doederl. l. l.) serio, sed infelicissime indicat²⁾, ut propter significationem utriusque vocis videtur. (v. etiam Pott. E. F. II. p. 605).

1) Unde etiam vocali brevi eiecta clam est factum.

2) Nec melius videtur, quod assulatim etiam ad saliendo verbum propter unum Plauti locum Captiv. IV, 2, 54, refert, in quo nisi partic. vel post v. pultando omittenda est, verbis, ut saepissime, luditur, cf. id. Menaechm. V, 2, 106 et Non. Marc. p. 72 Merc.

In *vv. consul* et *consulo* olim *o* pro *ea*, quae nunc semper scribitur, *u* fuisse et inscriptionibus veterum monumentorum patet, in quibus *cosol*, *consoluerunt*, al. *satis* saepe leguntur, et verbo *solino* confirmatur, quod idem esse, quod *consulo*, apud Festum (p. 152 et 268 Lind.) legimus. Sed fueritne illa *o* ex alia quapiam vocali (*a* vel *e*) orta, an ab initio eius vocis propria fuerit, id nescimus.

In *v. praesul* ex vocali *a* originem vocalis *u* exisse certum videtur, cum et omnis praesultor (*v. Non. Marc. p. 530* in *v. Quod ludis*) et Saliorum princeps (*v. Fest. p. 226* Lind. in *v. redantruare*) eo nomine primum sit appellatus, hinc idem ad eos, qui in ceteris sacerdotiis primi essent, translatum fuerit (cf. etiam, si placet, Doederl. et Götting. II. II.) Vocalem *e* potius ab initio in *v. praesul* fuisse fortasse credit, qui pro praesidium etiam praesilium veteres usurpasse a Mario Victor. (p. 2457) acceperit itaque praesulem tanquam praesidem a praesidendo nomen habere coniecerit. Quae sententia num Conr. Leop. Schneideri fuerit, ex eius verbis (p. 256) non plane perspicitur; illa priore haud dubie multo minus ad veritatis speciem accedit itaque recte negligitur, sicuti etiam Servii illud, quod *consilium* a *considerando* declinatum putat (in *Virg. Aen. IX, 4*), a Schneidero (l. l.) merito improbatum est.

Etiam in voce *insula*, quam ex *in* et *salum* (quod *insula* sit in *salu*) compositam esse iam Festus (p. 82 Lind.) statuit, quem Vossius (*Etymol. p. 311*) et hoc tempore cum alii, tum Pottius (I. p. 65. II. p. 605.) secuti sunt, *u* vocalis, si quidem vere illi iudicarunt, ex *a* orta erit. At cum ea vox non solum de terris ex mari prominentibus, sed etiam de domiciliis quibusdam hominum fuerit in usu, quorum cum illis comparatio Romanis quidem prisco tempore in mari minime versatis non poterat admodum in promptu esse: de alia originatione potius videtur esse cogitandum, quae fortasse ex iis, quae Pottius (II. p. 605.) secundum Niebuhrium de *vv. exul*, *praesul*, *consul* a radice *es* repetendis posuit, enucleari poterit, ut significatio vocis *insula* primaria eadem exeat, quam Lindemannus vult (comment. in Pauli Diac. exc. p. 465).

In *fulae*, ait Festus (p. 83 Lind.), sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes et hostiae templaque velantur, unde colligitur iam Festus *infulas* ab *infilando* dictas putasse, id quod Scaliger in *Coniectaneis* diserte est elocutus (*v. Vossii Etymol. p. 309*). At etiamsi vocis *infula* significatio ab *infilando* facillime posset declinari, quantitas tamen mediae syllabae in utroque vocabulo est ita diversa, ut *v. infula* non possit cum *v. filum* composita dici. Gesnerus igitur (in *thes. l. l.*) *infulas* ab eo potius, quod est *infra*, denominatas arbitratur (*infulae*, ait, sunt quasi *inferulae*, dependentia circa caput filamenta, quae a *vitta* s. *vittis* constringuntur): quocum in ea re Benaryus (*Lautl. p. 152*) fere consentit, nisi quod significationem vocis aliter explicat et, unde illa vocis illius terminatio *ula* provenerit, plane non curavit, quae maxime vereor, ut verbo, quod ille sumit, *infuo* apta fuerit et conveniens.

Nominis proprii *Poplicola* syllaba penultima per *u* rarissime scribebatur (non enim me videre memini, nisi in titulo quodam Romano, qui est apud Orell. n. 517.), quasi esset deminutivum aliquod; praeterea et reliqua cum verbo colendi composita (*agricola*, *coelicola*, *incola*, al.) et hoc vocalem *o* immutatam tenuerunt.

Epistula sic per u vocalem posteriore demum linguae latinae tempore, h. e. inde a primo et secundo post Chr. n. seculo videtur esse scripta, uti legitur in titulo sepulchrali, qui anno p. Chr. n. 136 est factus (Orell. n. 4354) et in decreto Domitiani (82 p. Chr. n. Vid. Orell. n. 3118), et ex antiquis Senecae codicibus Carolus Fickert, meus olim collega coniunctissimus, enotavit (v. eius Prolegomena in novam operum L. Annaei Senecae phil. editionem. 1839. p. 48). Quod propter sequentem l ita factum esse, qui superiora illa reputaverit, non poterit negare; atque facillime id poterat evenire in voce peregrina, cuius originem Romani non perspicere³⁾, nam in domesticis vocibus o vocalem in ipsis vocabulorum stirpibus non ita facile solebant in u convertere.

Etiam adulescens literae l causa interdum per u scribebatur, velut in titulo sepulchrali Moguntiaci reperto (Orell. n. 4579, at in 4582 est adulescens, ut plerumque), et ea consuetudo postremis imperii Romani temporibus et medio, quod dicitur, aevo, maxime pervulgata fuisse videtur; sic enim et in antiquissimo illo Senecae codice Bambergensi, de quo Fickertus l. l. refert, et teste Müllero in bonis Pauli Diaconi excerptorum codicibus legitur (p. 5, ubi tamen tertia praesentis persona adulescit, non adulescit est). At vulgaris quidem horum vocabulorum ea est scriptio, qua vocalis primitiva retinetur; rarissime tantum in talibus apud optimos auctores u invenitur. Quare si respicimus, in quibus vocabulis compositis ipsa stirps vocalem habeat sequentis literae l potentia in u conversam: admodum pauca illa esse intelligimus, quae supra sunt enumerata: perculi, pertuli, perpuli et alia eorundem verborum composita, occulo, exulo, consulo, praesul et, ut quibusdam videtur, insula.

§. 7. At in syllabis, in quibus non ipsa vocabuli stirps inest, brevium quidem vocalium omnium frequentissima, ubi l sequitur, vocalis u est, quum aliis consonis sequentibus eae syllabae alias vocales soleant habere (e, maxime quum sequitur r, vel i). Eae enim syllabae quum longe minore essent dignitate, quam stirpium syllabae, omnino non tam accurate et clare olim videntur esse pronunciatae atque expressae, quam illae; sed si fieri poterat, vocalis plane nulla audiebatur inter vocabula composita vel inter stirpem et suffixum; ubi id non licebat, ea vocalis adhibebatur, quae ex levioribus (h. e. brevibus e, i, o, u) maxime ad reliqua vocabuli elementa esset accommodata, quo facillima ac lenissima fieret pronuntiatio. Hinc non Graeci tantum *Κάτλος*, *Τοῦσκλον*, *Κάστων*, similia scripserunt pro Catulus, Tusculum, Castulo, sed ipsi Romani antiquitus⁴⁾ poplus, popli (pro populus, populi v. Egger. p. 77. 102. 368), Fostlus (Egger p. 362), tableis (Egg. p. 219), similia dixerunt (cf. etiam titulum apud Orell. n. 4409 in monumento seculi p. Chr. n. secundi) et in carminibus atque in communi sermone eam syncopen in compluribus vocibus quovis tempore admiserunt (periculum, fiblae, figlinus, tablinum, cf. te-

3) Etiam in Ulixis nomine, in quo Romani semper u vocali utebantur pro o, quae est in graeco Ὀδυσσεύς, causa illius u adhibitae in litera l subsequente et in accentu inest, quo penultima, non prima syllaba pronunciabatur.

4) Idem de Umbris dicendum, qui vitlu (non vitulu, ut Latini vitulus), katlu, fondlire, stiplatu, puplu, veskla, al. dixerunt (v. Lepsius indic. vocc. Umbr. in eius Inscript. Umbr. et Osc.) non eodem iure de Oscis, quorum sakaraklum quidem est et deklune et Herekleis, Nih-fimlups, vesklis, fistlus (cf. embratur), sed etiam fistelu, pukalatui, viteliu, ziko-lom.

gumen, tegimen, tegmen). At in ornata oratione, quae non esset metricis legibus adstricta, eae consonae, quae non videbantur facile coire posse, et in omni sermone eae, quae nullo pacto poterant una pronunciari, leviori, ut dixi, vocali semper disiungebantur. Ita est in pulver, alter, celebrer, paternus; i in pulvis, cinis, patribus, funditus et in ultimus, infimus, ubi u olim fuerat scripta, semper vero medius quidam inter i et u sonus audiebatur (Quintil. I, 4, 8). O et u in his fere non usurpabantur nisi sequente l vel pura vel impura, et o quidem antiquissimis temporibus, ut supra demonstravimus, in his fuit in usu; ex ea inde ab altero ante Chr. n. seculo u facta est, nisi certae suberant causae servandae vocalis o, de quarum quibusdam vel supra iam est tractatum (§. 2.) vel deinde exponetur; i autem (vel e) ante l puram pro usitata illa u (vel o) sane non est infrequens, sed id ipsum quoque quas propter causas plerumque (ne dicam semper) factum sit, poterit explicari.

Sic u vocalis non solum in plerisque nominibus deminutivis, quae quidem cum simplici l sunt formata, ante eam literam soletesse, sed item etiam in reliquis vocabulis eodem modo terminatis, h. e. in nominibus, quorum extrema syllaba est lus vel la vel lum, et in verbis syllaba lo terminatis, nisi ea deflexa sunt a nominibus iis, in quibus i est ante l (quemadmodum est in vigilo, vigil, al.). Sic est in his: annulus, Catulus, damula, casula, obstaculum, vapulo; vetulus, credulus, epulae, pergula, ferculum, eiulo; trimulus, hinnulus, latibulum, fibula, fistula, nidulor; corculum, poculum, copula, postulo; iugulum, frustulum, nucula, bucula, ululo, ustulo. Vocalem u autem in his propter sequentem l esse pronunciatam, cum iis vocabulis intelligitur, quae quod quaedam in se continent ei vocali adversaria, iisdem locis alias habent vocales, ut mox videbimus, tum graecis formis, in quibus, cum eae latinis prorsus respondeant, non tamen \bar{o} vocalis vel \bar{v} , quae sunt Romanae u maxime comparandae, sed $\bar{\epsilon}$ est vel \bar{a} . Quales sunt *σκόπελος*, *Σικελός*, *νεφέλη*, quae latine dicebantur scopulus, Siculus, nebula, et *κραιπάλη*, *πάσσαλος*, *ιταλός*, *στραγγαλάω*, *Ἡρακλῆς*, quibus respondent latina crapula, pessulus, vitulus, strangulo, Hercules.

Deinde eadem conditio eorum etiam vocabulorum est, quae bisyllabis clausulis leus, lentus utuntur, et quae praeterea vel ab his vel a prioribus illis, de quibus diximus, sunt derivata, quorum in numero ea quoque habeo, quae in leius exeunt: veluti aculeus, coeruleus, truculentus, opulentus, pisculentus, esculentus, leguleius, Cannuleius, Proculeius, al. Nam a verbo olere (olim odere) terminationem illam lentus vel ulentus (olentus) venisse Doederlinus (Synon. I. p. 42) in vv. sanguinolentus, violentus, vinolentus, truculentus non potuit satis probare, at omnino non conatus esset id probare, si plurimorum vocabulorum in syllabas ulentus exeuntium rationem haberet (luculentus, corpulentus, pisculentus, turbulentus, frustulentus, al.) atque ea quoque respexisset, in quibus i est ante lentus: aquilentus, gracilentus, macilentus, de quibus posthac loquemur.

In componendis vocabulis illa literae l vis non videtur valuisse. Nam vocalis illa, quae vocabulis conglutinandis inserviebat, etiamsi l succederet, tamen non u, sed i solebat esse, veluti in his: veriloquus, versutiloquus, armilustrum, sacrilegus, privilegium, aequilibris, aequilaterus, al. Praeter tubilustrum tamen etiam

tubulustrium propter illam literae l potentiam ab antiquis scriptum videtur, quod Müllerus apud Varronem (de L. L. VI, 14) restituit⁵⁾; sed ibi fortasse non solum propter l sequentem, sed etiam propter syllabae superioris vocalem u in secunda etiam syllaba u est, quae apud eundem Varronem non est in consimili composito armilustrum (V, 153 al.). Portulaca num huc referenda sit, dubitari potest, cum origo eius vocis non perspicitur; attamen cum etiam porcilaca dicta sit, eadem huius vocis conditio videtur esse, quae tubilustrii et tubulustrii.

§. 8. Jam vero de iis vocabulis, quorum haud exiguus est numerus, dicendum est, in quibus ante suffixa a simplici l incipientia non obtinuerit vocalis u, quam consuetam in illis esse modo diximus; causaeque sunt explicandae, propter quas l litera saepe non poterit ad immutandam vocalem superiorem valere. Sunt autem eae causae maxime in vocalibus syllabarum proximarum positae, quae vocales si minus congruebant cum vocalis u natura atque vi, alia quaequam vocalis illis similior ante literam l extitit. Diversa tamen evenerunt, sive illa altera vocalis, quae literae l antecederet, ipsi insidebat, nulla consona interposita, sive consona aliqua erat interiecta. Quare de his duabus conditionibus singulatim exponetur.

Ac primum vocalis i vel e antecedens, si nulla intercedebat consona, nunquam u admisit ante suffixa ab l litera incipientia, sed o tantum. Hinc non sciulus, viula, viulo, viulentus, sed sciulus, viola, violo, violentus et gladiolus, unciola, negotiolum, tum lineola, alveolus, horreolum, al. dicebantur. Quae lex constantissime videtur esse servata; nullum enim, quod sciam, extat vocabulum, quod ante illa suffixa vocales iu vel eu habeat. Neque ergo hiulo, quod Ramshornius (gr. lat. p. 257.) olim extitisse et unde hiulens descendisse suspicatur, recte se habet, sed, si tale verbum unquam extitit, hiolo fuit. — Ou autem vel uu in similibus vocibus prorsus nunquam reperiuntur, cum ii soni nimis fuerint ingrati ac difficiles; quare Latini, ubi vocabuli stirps vocali o vel u terminabatur, si deminutione opus erat, consonam aliquam (c vel b) interiecerunt (sucula a sus, bubulus a bos); in uno, quod mihi quidem notum est, vocabulo contuolus (Fest. p. 33 Lind.) nihil interposuerunt, sed pro altera u potius o adhibebant.

Sed cum vocali u consonae v pronuntiatio fuerit simillima ob eamque causam veterioribus temporibus, ut est in superioribus expositum, ne ea quidem cum illa sit coniuncta, sed o solita sit vel ante v vel post eam reponi: hinc in paucis quibusdam vocibus o ante suffixa illa a litera l incipientia etiam posterioribus temporibus sola fuit in usu, quibus temporibus in plerisque vocibus illo modo terminatis etiam post v consonam vocalis u usurpabatur. Sic igitur quum posterius quidem convolvulus, involvulus, servulus, parvulus, nervulus, aquula, equula, equuleus, al. non iam convolvulus, servulus, parvulus, cet. dicerentur: frivolus tamen, helvulus, Scaevola sic semper vocalem o servaverunt, nisi quod paucis quibusdam in titulis Scaevula est scriptum (vid. Gruter.

5) Apud Festum (p. 352 sq.) tamen ipse Müllerus tubilustrium scripsit, et sic etiam in Ca lendaris veteribus est (v. Orell, coll. inscr. II. p. 386 sq. 409).

p. 293. Drakenb. in Liv. II, 13 p. 292. Schneider. Element. p. 31). Adiectivi enim frivolus origo non ita patebat, ut cum reliquis deminutis aequandum esset; adiectivo helvolus altera forma helveolus aderat, in qua o vocalis propter e appositam retinebatur, itaque iam in utraque voce o mansit; denique Scaevola cum esset nomen proprium, quod genus omne antiquitatem magis servat, quam reliqua vocabula, non abiit ab antiquissima forma. His conivola adiungerem, nisi id ex vetustissimis tantum scriptoribus a Festo (p. 46 Lind. 61 Müll.) exscriptum putarem. Sed fortasse similis quaedam ratio vocalis i est in vocc. aquila, aquilentus, aquilo, Aquileia, equila (quod ex Varrone Nonius p. 106. Merc. excitavit), sterquilinum (pro quo postea sterculinum fuit). Nec tamen earum formarum causa et origo satis iam liquet.

§.9. Tum vocalis superiores syllabae, etiamsi consona quaequam media interesset, in ea vocali, quam consona l suffixi exciperet, afficienda et ad quandam aut sui similitudinem aut literae l dissimilitudinem pertrahenda interdum aliquid valuisse est censenda, quanquam hoc quidem statim patet eam normam in nulla vocali fuisse constantem, sed in quibusdam eam valuisse, in plurimis non valuisse. Ita propter i vocalem factum puto, ut vinolentus, sanguinolentus veteres aequae dicerent atque viola, sciolus, unciola (de quibus supra), non vinulentus, sanguinulentus, viola cet.; iidem tamen virulentus, pisculentus dixerunt, neque unquam ante reliqua illa suffixa, quae a litera l ordiuntur (lus, la, lum, leus), propter i literam consona aliqua interposita antecedentem o posuerunt pro vulgari u (vinulus, spinula, spicula, stimulus, hinnuleus, al.) In una voce sibilus i pro vulgari u similitudinis causa videtur successisse, quod in nulla alia voce eodem modo factum cognovi.

At e vocalis, si consona aliqua ipsam subsequebatur, veterem illam o ante l non prohibuit, quominus in u abiret; quare terrula dicebatur, non terrola, et ventulus, recula, tegula, nubecula, temulentus, pulverulentus, Venuleius, al. Similiter sunt faeculentus, foetulentus, fraudulentus, non faecolentus, cet.

Vocalem a in causa fuisse putarem, ut gracilentus, macilentus, non graculentus, maculentus diceretur, nisi i iam esset in gracilis, macies, unde potius in illa videtur transisse. In aliis similibus u est, etiamsi in superiore syllaba vocalis a habetur, e. c. in damula, catulus, al.

Sed o vocalis, quae est in stirpe, effecit, ut obolus (pro $\delta\beta\epsilon\lambda\acute{o}\varsigma$), somnolentus essent, non obulus, somnulentus, ut nebula, virulentus; eadem in vocc. florulentus, opulentus, corpulentus, potulentus, poculentus non potuit idem efficere.

Denique propter u antecedentem fortasse in vocibus mutilus, rutilus, nubilus, inbilo eo loco vocalis i est, ubi in aliis vocc. u est; nam pumilus (pumilo), ut sterilus, gracilus, ad similitudinem usitatorum illorum gracilis, sterilis, pumilis sunt conformata⁶⁾. In illis igitur dissimilitudo quaedam syllabarum et varietas vocalium videtur quaesita esse, ne eadem vocalis nimium frequentaretur. Cui sententiae non nimium

6) Pro focilo potius foculo aut focillo, si metro id conceditur, legendum puto; v. Gesnerthes. l. l. in v. focilo.

adversatur, quod aliae voces simillimae extant vel binis u vel ternis pronunciatae, ut rufulus, rutulus, rutula, mutulus, tubulus, scrupulus al., cum notum sit nulla fere praecepta tanta inconstantia esse servata, quanta euphonica. Praeterea eae voces, quas extremo loco posui (rufulus, tubulus, cet.), cum vere sint deminutivae, quo in numero illa mutilus, rutilus non habentur: in illis u vocalis magis constabat, quam in his. Attamen si quis melius explicuerit, cur voces illae i habeant ante l, non u, facile ei concedam.

Longe plurimum omnium vocalium ad reliquas, quae quidem non iam plane constant, sibi assimilandas ut in germanica lingua, ita etiam in latina vocalis i valet. Quae si in suffixis literam l sequitur, fere semper vocalem superioris syllabae, siquidem ea brevis est atque ea qualitate ac conditione, ut secundum ea, quae supra sunt exposita, propter sequentem l possit in obscuriorem quendam sonum (o vel u) commutari, non est passa obscurari, sed aut ab omni mutatione prohibuit aut sibi adaequavit. Hinc terminationes illae ilius, ilia, ilium earum vocum, quae descendunt a nominibus in ulus, ula, ulum vel ul (genit. ulis) exeuntibus, quales sunt familia, Sicilia, Romilius (quod tamen etiam Romulus dicebatur. v. Fest. p. 135. 225 Lind. et Müller. in Fest. p. 268. Orell. inscr. II. p. 16), consilium, exilium, Popilius, Rutilius, Scaevilius, al., derivatae a vv. famulus, Siculus, Romulus, consul, exul, populus, Rutulus, Scaevola. Quibus alia nomina eodem modo terminata erunt addenda, quorum origo non ita patet, velut Carvilius, Aemilius, Virgilius, supercilium (quod tamen a celando vel occulendo venire putatur), alia. Epistolium, non epistilium, quod dicebatur, non est in nomine peregrino mirum. Amulius et edulium non possunt hic in censum venire, cum u longam habeant. — Reliqua vocabula, aliis modis ab illis in ulus, ula, ulum, ul desinentibus ita derivata, ut i habeant post l, veluti quae in tas, tus, inus exeunt, tamen u ante l immotam retinuerunt. Ita est garrulitas, non garrilitas, sedulitas, oculitus, famulitium, aesculinus, catulinus (Fest. p. 35 L. — an hinc Catilina est dictus?), fabulinus, faeculinus, famulinus, foetulinus, figulinus, Proculinus (Orell. inscr. II p. 25), tabulinum, vitulinus al.⁷⁾ Cuius rei eam puto esse causam, quod hoc derivatorum genus, ut vel propter eorum significatum licet suspicari, posteriore tempore, quam illud in ilius finitum, a veteribus est fictum atque usurpatum, quo tempore et omnino ad elementa verborum immutanda minus essent prona et vocali illi obscuriori u (vel, ut tunc loquebantur, o) tantopere assuevissent, ut non facile mutare vellent. Idem fortasse de paucis illis nominibus dicendum est, quae in ulio terminantur, ut cucullio, curculio; de quibus tamen vix certi quidquam statui potest, cum eorum origo lateat et ne scriptio quidem satis constet, siquidem etiam duabus scriptum cucullio et gurgulio pro curcul. invenitur.

Deinde i ante l in omnibus adiectivis syllaba lis terminatis propter ipsam eius terminationis vocalem i est posita, licet in vocibus cognatis, sed illa altera i carentibus vocalis u (vel o) literae l praeponatur. Ita facilis, similis dicuntur, cum congenita sint facul (v. Fest. p. 65 Lind. Nonius p. 111 Merc.) et difficul, faculter, facultas, simul, simulo, simultas; deinde docilis, habilis, agilis et decurtata vigil, pu-

⁷⁾ Cantilenam hic in transgressu commemoro, quo in vocabulo i propter e sequentem videtur esse; cf. postilena (Plaut.).

gil, multa alia, quibuscum cognata nulla possunt adhiberi, in quibus u vocalis sit. Eandem causam literae i etiam in verbis exilio, transilio, reliquis, quae cum salio sunt composita, et literae e in verbo sepelio arbitror esse; si enim illa altera i literae l subiuncta non esset, exulo, transsulo, sepulo, puto, audita essent, ut exultum, exulto, sepulcrum, sepultum, cet. Tum in voce umbilicus, quae cum græco *ὀμφαλος* est comparata, non i esset ante l, sed u, ut in crapula (*κραπίλη*), pessulus (*πάσσαλος*), ceteris, de quibus antea locuti sumus, nisi etiam post l literam altera i succederet.

Porro in coniunctivo velim propter illam i, quae est in extrema syllaba, etiam in stirpe vocalem e, quae in ceteris eiusdem verbi formis simplici l sequente in o abiit, reventam esse sponte intelligitur; volim, quod, ut volam, similitudine indicativi commendabatur (Priscian. p. 848. P. cf. Schneider. Elem. p. 150. Struve über die lat. Declinat. u. Coniug. p. 320 sq.) et propterea a veteribus interdum dicebatur, non potuit illud antiquius loco depellere. Tum in voc. famelicus e vocalem retinuerunt veteres, ne a famulo descendere videretur. Denique etiam in vv. ardelio, melior, melinus (quod est a melle ductum) et seliquastrum (quod a sedendo nomen habere Varro tradit) i vocalis literae l subiecta prohibuit, quominus superior e moveretur. In v. solium tamen non tantumdem valuisse erit censenda, nisi forte ea vox a solo primum descendit itaque o vocalem quasi hereditate iam traditam accepit.

Haec quidem habuimus de l simplicis et purae vi in commutandas vocales antecedentes. Superest, ut duo vocabula commemorem, in quibus literae l causa insequentem vocalem u factam esse possis suspicari; volumus et aplustre dico. Quorum hoc cum e græco *ἄπλαστον* sit ortum, cur u assumerit pro a, nulla praetera ratio apparet, nisi forte et vocali immutanda et consona r adiicienda hoc quaerebatur, ut similitudo quaedam latini lustrum existeret. De v. volumus autem scio equidem et hanc u et graecorum o, quod in prima pluralis persona esse solet, propter sequentem labialem (m) orta existimari: sed cum haec u in sonum exiliorem i abierit, causam quandam fuisse patet, cur in vv. volumus, nolumus, malumus u maneret. Atque ea causa forsitan in illa l fuerit; etsi confitendum est in similibus colimus, tollimus, pellimus non idem esse factum, in sumus, possumus non posse eandem vocali u causam statui. Quod si quis dixerit u pro vulgari i servatam esse, quo indicativi forma a coniunctivo differret: eius sententiae oberit, quod vel propter quantitatem earum vocalium illa non potuerunt confundi. Sin quis vetustatem commemoraverit, quod antiquissima quaeque et nomina et verba, quo in numero verbum illud velle sine dubio est habendum, etiam elementorum vetustatem maxime retinuerint, ei facilius subscribam.

§. 10. Jam de gemina l est disputandum. De qua ut statim summam sententiae meae ponam, hoc vocibus haud paucis, in quibus illa occurreret, consideratis perspexi, ea quidem subsequente fere nunquam vocales ullas, ne levissimam e quidem, esse a natura sua declinatas inque obscuriorem sonum o vel u conversas; ita igitur geminam l a simplici qualitate et potentia differre, ut, quum simplici vocales o et u maxime essent convenientes et pronuntiatione affines, ad geminam omnes vocales fere aequae quadrarent. Quod cum ita esse primo mirarer, causam deinde in iis vidi, quae Priscianus et ceteri grammatici de literae l proferendae ratione tradiderunt, quae in superioribus adscripsi (§. 4.) Quum enim geminatae l exilior sonus fuerit, quam simplici, propter eam ipsam naturae suae debilitatem

et subtilitatem non potuit vocalium, ne maxime debiliū quidem, naturam, ut ita dicam, superare sibi que subiicere, sed intactas eas reliquit. Ad quam sententiam suscipiendam quibus exemplis adductus sum, haec maxime sunt:

Cello (quod inest in compositis percello, excello, al.) et pello, quae verba etiamsi initio augentur, quod praepositionibus praefixis maxime fit (impello, compello, percello al.), vocalem suam e tamen servant, ubicunque geminam l habent; eandem saepissime mutant, si simplex l sequitur (pépuli, compuli, perculi;⁸⁾ pulsus, percussus, al.).

Velle, quod verbum propriam suam vocalem e, ut vidimus (§. 5), simplici l sequente in o mutavit, nisi vocali i literae l subiuncta defendebatur, eandem duplici l praepositam integram retinuit (vellem, velles; velle).

Vello, cuius vocalis non mutatur, nisi una tantum l subsequente; nam perfecti forma aut velli est aut vulsi, ac praeterea et vellico, (fortasse etiam vellus) et vulsus, vultur, vulnus inde sunt declinata.

Mella, unde et melleus, melliculus, mellaceus, al., et mulsum, promulsis.

Promellere, de quo Festus (p. 131 Lind. 252 Müll.) mentionem fecit; cuius a stirpe mel et remeligo, in quo e est ante l propter sequentem i, et remulcus, promulcus venire a Müllero optime est explicatum (v. eius annot. in Fest. p. 224 et 402).

Tellus, cui quod est cognatum, tollo per o pronunciatur, quum a tolo (unde etiam tolero venit; v. § 5 et 6) sit formatum.⁹⁾

Refello, ortum ex fallo, quocum compares exulto, inculco, insulsus, al., composita cum salto, calco, salsus.

Fortasse etiam sella huc facit, si solum et solium eandem cum hac voce habent originem.

Deinde etiam illa possunt afferri, in quibus semper est e, quod semper geminam l habuerunt: bellus et bellum (in quibus ne v quidem illa, quae olim pro b fuit, vocalem e sequente gemina l potuit eodem modo afficere, quo in bonus, quod ex duonus, duenus est ortum), fellis (a nomin. fel), Gellius, helluo, stellio, al.

Tum magnus vocabulorum deminutivorum vel, ut magis generatim dicam, derivatorum numerus huc pertinet, in quibus geminata l est. Quae etiamsi ab iis vocibus descendant, in quibus simplex l et ante eam vocalis u est, semper tamen vel e vocalem vel i geminatae l praepositam habent. Ita haec sunt comparata: avicella, capitellum, catellus, ocellus, popellus, tabella, Ruffelleius, Vitellius et bacillus, cantillo, gracillo, oscillum, pocillum, tantillus, quibus respondent avicula, capitulum, catulus, oculus, populus, tabula, Ruffulus, vitulus, baculus, cantulus, graculus, osculum, poculum, tantulus; quibus alia facile poteris adicere, quae Ramshornius (in Gramm. lat. § 82, 3 not. 2. p. 236) conguessit. Atque his vocabula, si paucissima excepe-

8) Eodem non solum recellere (Fest. p. 136. 229 Lind. Lucret. VI, 572) et procellere (Fest. p. 123) pertinent, sed etiam proculato (quod per provocato explicatur; Fest. p. 214 L. 248 M.) et proculiunt (quod idem esse atque promittunt Fest. p. 131 L. 252 Müll. tradit).

9) Meditullium tamen Festus „ab eo, quod est tellus, quasi meditellium“ dictum esse iudicat; quod si verum esset, cum nostra sententia pugnaret. At Cicero Top. 36. tullium illud „productionem verbi“ tantum esse dicit, ut in finitimo, legitimo timum; quae sententia a Müllero (in Fest. p. 123) est probata, nec tamen mihi placet, quamvis probabiliorē non possim substituere talis enim vocabuli productio prorsus est sine exemplo et, quomodo facta sit, vix poterit demonstrari.

ris, de quibus deinde dicitur, nulla, quod sciam, possunt opponi, in quibus o (vel u) nulla alia de causa sit ante geminam l, quam propter ipsam hanc consonam subsequentem. Nam in vv. lenullus, homullus, ampulla, Marullus, Tibullus, Catullus, ullus, satullo, persolla, corolla, propterea u sunt et o, quod hae vocales ipsarum illarum vocum sunt propria, e quibus hae fluxerunt (leno, homo, amphora, Maro, Tibur, Cato, unus, satur, persona, corona.) Eadem fere conditio est vocis olla, ut deminutivo auxilla intelligitur; caesulla autem una Festi (p. 136) auctoritate non satis est firmatum et caepulla (ductum a caepa) perperam in quibusdam Palladii codicibus (III, 24, XI, 11) pro cepula, quod in aliis videtur esse, legitur; denique vocis medulla originem plane non perspicio, cum a *μελός* nemo sanus eam possit repetere.

Prorsus similis causa est vocalium a, e, i cum in aliis plerisque huius generis vocibus, tum in his: vallus (quod est a vannus), catella (catena), opella (opera), puella (puer), misellus (miser); et sic in ceteris omnibus, quarum primitiva vel er vel r suffixum habent, e est ante ll, quia ea vocalis cum r sequente facillime coibat; e. c. in fenestella (fenestra), cultellus (culter, cultri), cerebellum (cerebrum), flagellum (flagrum), lucellum (lucrum), al. Tum i sic est in villum (vinum), anguilla (anguis), lapillus (lapis), pulvillus (pulvinus), pistrilla (pistrina) et in multis, quorum primitiva n tantum habent ante flexionis syllabam, quod cum n pura vocalis i facillime coniungitur, ut pugillus (pugnis, pro puginus), sigillum (signum), tigillum (tignum), suillus (pro suinulus, ut videtur).

§. II. Attamen sane memorabile est, quod i ante ll nunquam, quod equidem viderim, in iis vocibus reperitur, quarum primitiva eodem loco vocalem e aut etiamnunc habent aut propter sequentem r haberent, si ulla vocali opus esset, contra e vocalis haud raro est in deminutivis, in quibus propter primitivorum formam, in qua in vel n sit, vocalem i expectes, velut in his: asellus (asinus), gemellus (geminus), femella (femina), fiscella (fiscina) lamella (lamina, lamna), pagella (pagina), columella (columna), scamellum sive scabellum (quo tamen usitatius est scamillum, v. Ramshorn. gr. lat. p. 235, a scamno). Quare poterit aliquis in eam opinionem adduci, ut vocalem e maxime omnium vocalium cum gemina l consensisse et facillime ante eam pronunciari potuisse putet. Id quod magis fit probabile, cum pro villa rusticos vellam dixisse a Varrone (de R. R. I, 2) doceamur et in verbis velle et vellere etiam v literam videamus esse, quae, ut in aliis (vomo, voco, cf. *ἐμέω, ἔπος*), ad e vocalem in o commutandam conferre poterit, nisi alia quaedam causa retinendae e esset. Item res se habere videtur in adiecto bellus, de quo iam est mentio facta: quod cum ex vetere duenus sit derivatum (primo igitur fuit duellus), non accepit, ut bonus, vocalem o propter antecedentem v, sed vocalem e tenuit, ut bene, sed diversa causa; nam in adverbio extremae syllabae similitudine vocalis stirpis poterat firmari ac defendi, id quod in bellus non ita poterat fieri; quare hic forsitan geminata l idem effecerit.

Attamen sunt etiam complura vocabula, quae in illis, illa, cet. exeunt, cum nulla conspiciatur causa, propter quam ibi non e, sed i sit usurpata. Ex eo genere haec sunt: armilla, bacillus, tantillus, regillus, codicillus, oscillum, pocillum, furcilla, tum pusillus, axil-

la, auxilla, maxilla, paxilla, pauxillus, persillum (Fest.), quasillus, taxillus, tonsilla (Fest.) vexillum; — an suspicari licet in his extremis literam s, quam quadam similitudine cum i vocali contineri non potest negari, in causa fuisse, ut i vocalis praeferretur? — Tum verba taceri non possunt, in quibus deminutivam formam ello non potui invenire, alteram illo solam in usu fuisse puto, praeterquam ubi primitiva quaedam vocalis ante geminam l erat tenenda (satullo a satur). Sunt igitur cantillo, cavillo, vacillo, titillo, conscribillo, focillo, furcillo, murmurillo (nam quod Ramshornius in gr. lat. p. 257 habet, murmillo per typhetae errorem fortasse est scriptum, cum id quidem substantivum sit, non verbum), al.

Quae cum ita sint, nondum poterit diiudicari, utrum e vocalis cum sequente l gemina facilius coierit, quam ceterae vocales, an nullum sit inter e et i vocales in ea re discrimen. (cf. interea § 16. p. 49). Id autem constat geminae l Romanos non amasse obscuriores vocales o vel u praeponere, quas simplici l subiuncta facillime ac libentissime proferrent.

§. 12. Constat illud, ut spero, etiam si vel unum vocabulum vel paucissima ei normae adversentur. Jam demum enim de pronomine ille est dicendum, quod a veterioribus ollus est pronunciatum et sic apud Ennium etiam nunc legitur et Lucretium, Virgilium, al., denique in compluribus antiquissimorum monumentorum inscriptionibus (v. Eggeri reliq.). Cuius de origine quidquid iudicabitur (nam ambigitur etiam nunc), hoc cum disertis veterum scriptorum testimoniis (e. c. Varr. de L. L. VII, 42. M. Fest. in v. ab oloes), tum ipsis illis locis veterum scriptorum monumentorumque, in quibus olli, olla, ollum, al. sunt, utique cogimur pro certo habere, unum tantum esse pronomen, dupliciter in principio formatum; id quod Pottius (E. F. II p. 131) non videtur statuisse. Jam hoc quoque exploratum puto, i vocalem in ea voce antiquiorem esse, quam o; namque ex o vocali nulla ratione potuit i fieri, at i cur transierit in o, sequente l litera aliquo pacto potest explicari. Quanquam mirum profecto istud est, primum quia i vocalis in stirpe vocabuli praeter hanc vocem per raro (si modo usquam) in o abiit, deinde quod geminata l sequitur, cuius lenissimo sono ea efficacitas aegre tribuatur. Nam quod apud Festum (in v. ab oloes) et fortasse in inscriptionibus nonnullis pronomen illud cum una l scriptum legitur, eo non iuvamur; nam aut eo more hoc factum est, quo ante octavum urbis seculum geminatione liquidarum in scribendo veteres abstinuerunt, aut vocalis producenda fuit, sicuti in olim, o est longa, quod haud dubie est ab ollus declinatum, unde interdum etiam ollim scriptum reperitur. Ita autem nova oboritur difficultas, quod vocales longae non fere potuerunt consonae l appositae potentia immutari. Quas difficultates ut amoveam vel explicem, ego non valeo, alius fortasse aliquando expediet.

Tum etiam in voce mollis propter sequentem l, quanquam ea geminata est, o vocalis in locum clarioris cuiusdam soni (a vel e, i) successisse comparatis graecis *μαλαρός* et *μειλιχος*, germanico mild suspicari possumus; nam a movendo id esse derivatum et pro movilis (mobilis) dictum (v. Lünemann. in lex. lat.; Heyn. et Wagn. in Virg. Aen. II, 389. IV. 66) nec propter significationem nec propter literarum rationem videri potest. Sed ut, quae sit de eo vocabulo sententia mea, breviter adumbrem: equidem posteaquam ea, quae Buttmanus in lexilogo (II p. 261 sqq.) et Graffius in thesauro ling. germ. vet. (II p. 710 sqq. 721 sq. 725) exposuerunt, diligenter cognovi et perpensi, vix dubitandum esse ar-

bitror, quin et molere (gr. *μύλλειν*, gothic. *malan*) et mollis (gr. *μαλακός*, *μείλιχος*; goth., anglosaxon. et island. *mild*) et mulgeo (*ἀμέλγειν*, germ. *mélchan*, nunc *melken*) et alia complura ex eodem omnia fonte fluxerint, qui inest in radice aliqua *mal* sive *mel*. Quod si recte iudico, vocalis *o* in voce mollis non gemina litera *l*, sed illius, quae olim (ut in *molere*) fuit, simplicis potentia ex originaria illa *a* vel *e* est orta, quae de mutatione supra (§. 5) est dictum.

Similiter id esse videtur in *v. pollis* (*pollen*), quod admodum probabiliter cum graeco *πάλη* comparatur (v. Vossii *Etymol.* — Passovii *lexic.*) et a stirpe *pal* vel *pel* forsitan eo tempore exierit, cum ea iam propter *l* literam in *pol* esset mutata, quod etiam in *polenta* agnoscitur.

Neque aliter de verbo *polleo* existimo, siquidem id non ex *pot* et *valeo* est compositum (v. post alios Pott. *E. F. I.* p. 193. II p. 276), sed a radice illa *ple* vel *pel* venit, quae etiam in *vv. plebes*, *populus*, *pleo*, al. inest (v. supra p. 35). Vocalem *o* enim in eo vocabulo iam fuisse puto, a quo *polleo* est derivatum, quod vocabulum primitivum sine dubio unam tantum literam *l* habuit, sicut *populus*, *pleo*, cet.¹⁰⁾

At quid de voce *pullus* dicam, quae graeco *πελλός* respondet et cum *πολιός* etiam comparatur, plane nescio, cum in ea ante geminam *l* ne *o* vocalis quidem sit, sed adeo *u*, quae tamen in ipsis radicibus non soleat ante simplicem *l* existere, nisi vocabuli principio incrementum quoddam accesserit (v. §. 6.). Id igitur nunc relinquendum est.

§. 13. Sequitur ut de *vi* literae *l* in fine vel nominum vel syllabarum (sequente altera quapiam consona) positae disputetur. Quem locum si illa obtinebat, saepissime factum est, ut vocalis antecedens in *u* abiret; nam gravissima et obscurissima illa vocalis largissimo et pinguisimo literae *l* sono (v. Priscian. p. 555. *Consent.* in arte de barb. et metapl. c. 12) maxime fuit apta; in paucis tantum *o* est ante *l* impuram. Sed ut ordine rem tractemus: in fine nominum litera *l* rarius illam vim in vocales appositae exercere potuit, cum pleraque vocabula ita terminata aut literam aliquam aut syllabam, quae olim post *l* finalem fuerat adiecta, perdiderint, quae litera vel syllaba si extaret, vocalem superiorem mutari non pateretur. Ita *mel*, *fel* proprie essent *mell* (sive *meli*), *fell*, quod genitivo *mellis*, *fellis* docemur; quod cum in his *e* propter sequentem *l* geminam non posset mutari, (v. §. 10.) ne in decurtatis quidem *fel*, *mel* alia est vocalis. Vel si a volendo est ductum, olim veli fuisse puto, uti *noli*, ut vocalis *i* causa esset servandae *e*, quemadmodum id etiam in *velim* esse intelleximus (§. 9). *Famel* (*Fest.* p. 87 Müll. 65 Lind.) cum non latinum fuerit, sed oscum, non est mirum. Neque enim *Osci* neque *Umbri* vocales *o* et *u* cum *l* coniungere levio remve vocalem *e* in obscuros illos sonos traducere, ut *Latini*, amaverunt, quod de *Umbris* luculentissime, de *Oscis* satis luculenter iis vocum *Umbricarum* et *Oscarum* indicibus perspicitur, quos *Ric. Lepsius* in libello de inscriptionibus *Umbricis* et

10) *Pollet*, quod est apud *Festum* pro *pollet*, non potest hic de literae *l* simplicitate afferri, cum, ut ipse *Festus* adicit, propterea id ita olim scriptum fuerit, „quia nondum geminabant antiqui consonantes“.

Oscis exhibuit. 44) Deinde pugil est pro pugilis; similiter mugil videtur esse pro mugilis. Cervical, animal, vectigal ex cervicale, animale, vectigale orta esse pervulgatum est, quare vocalem, etiamsi mutari per terminationem liceret, propter quantitatem veteres integram servare debuerunt. Quantitate etiam o in v. sol est munita. Atque idem de v. sal sentio; a vocalis enim ceteras breves vocales latinas (et maxime e et i) pondere longe anteibat, ut non ita facile posset mutari; quo eius pondere etiam factum est, ut sal nominativo casu produceretur, cum e in fel et mel corripere.

At in vocc. exul, consul, praesul et in adverb. procul, simul et in obsoleto facul, quibuscum in superioribus iam exilium, consilium, praesilio, similis, facilis sunt comparata, vocalis u sine dubio finali literae E debetur. Qua in re tamen etiam accentus quaedam potentia potest agnosci; namque cum penultima acueretur, ultimae syllabae vocalis facilius poterat immutari et in graviolem sonum abire.

§. 14. In mediis vocabulis vocales e et o ante l impuram fere semper in u sunt conversae, inmutatae in paucissimis tantum vocibus permanserunt. Nam pulsus et pulsare, culsus (percussus) et culter, vulsus et vulnus et vultur, sepultus et sepulcrum, mulsus et promulsus, remulsus et promulsus (de quibus v. Fest. p. 123. 137 Lind. p. 224. 277 sqq. Müll. cum eius annot.), tum mulgeo (quocum mulceo coniunges), fulgeo, sulcus, catapulta, Compulteria (quod est oppidi Italici nomen) proprie e haberent pro u, si pristinam suam naturam servassent, et olim e habuerunt, quod non potest dubitari propter cognata pello (πέλω, πάλλω?) cello (percello), vello (έλλω), sepelio, meli (μέλι) remellere (v. Müll. in Fest. p. 402) ἀμέλω, φλέγω (flagro), έλλω (όλλός;) και απέλλω; Cupellernum (quod in numis quibusdam osce inscriptis legitur; v. Leps. inscr. Uembr. et Osc. p. 117 sq.). His aliquis voces culpa et ulcus adiciet, qui eas cum v. u. scelus, ut Benarys Lautl. p. 13. (aliter Pottius E. F. I. p. 257), et έλλος, ut Vossius in Etymol. et Passovius in lexico, al. cognatas esse duxerit; quae de re equidem dubitandum non est.

Deinde in locam pristinae o, quae tamen ipsa interdum pro e extiterat, vocalem u in his videmus successisse: culmen (cf. columen), cultus (colo), stultus (stolidus), vultus (volo), adultus (adolesco), multus (sive id a molendo, quod Lünemannus in lexic. lat. posuit; equidem non probo, sive a radice ple repetetur, uti populus, πολός, al.), ulna (ώλένη; cf. vetus german. ēlinpogo); pulvis (cf. pollen, πάλη), puls et pulmentum (πολλός; nisi hoc potius e latino sermone in graecum migravit), ultra (quod a prisco pronome olu s venire Vossius in Etymol. et secundum eum Doederlinus in Synonymi vol. IV. p. 375, alii recte iudicaverunt); et quae sunt e graeca lingua ascita: bulbis (βολβός), imbulbito (βόλβιτον). Hinc etiam Culchis explicabitur, quod pro Colchis usurpatum esse Quintilianus (I, 4, 15) tradit.

Servata vocalis e ante l impuram non est nisi in adiect. celsus (excelsus) ea, ut

11) In duobus tantum vocabulis illa vocalis mutatio fortasse agnosceretur: amboltu (tab. Eug. Vlb. 52), quod cum veteriori arpeltu (IIa. 19. IIb. 32. IV. 8) componendum videtur, et purtatulu (16, 18), quod speciem certe deminutivi habet. De hule et holtu, komoltu vel kumultu (est tamen semel etiam kumaltu scriptum) ne suspicari quidem quidquam possum. At ex altero genere sunt multa: ehveltu, ehvelku, felsva, pelmner, pelsans, veltu; apelus, apelust, entelust, kaselate, katel, purtifele, al.

videtur, de causa, ut etiam pronuntiatione illud a partic. culsus discerneretur¹²); tum in vv. helvus, helvella (apud Ciceronem, Festum et teste Nonio Marcello apud Titinium), pelvis, quibus hoc commune est, quod literae l levissima illa semivocalis v est subiecta. Quod idem cum sit in solvo, volvo, olvatum (quod ab olu, olus derivatum esse Müllerus in Fest. p. 203 satis probabiliter posuit), tum etiam in gilvus, milvina, milvus, silva: suspicari licebit literae l, ubi eam litera v subsequeretur, non ubique neque necessarie pinguissimum illum sonum fuisse, quo pronuntiaretur ante ceteras consonas, sed interdum etiam medium illum fuisse, quem vocali aliqua subsequente habere solebat; unde evenit, ut vocales literis lv subsequentibus saepe non ita immutarentur, ut ante lm, ln, ls, lt, lb, lp, lg, lc factum est. Saepe id ita fuisse dico, non semper, quod quaedam sunt vocabula, in quibus vocalis (e, i, a) etiam literis lv subiectis in u abiit; pulvis volo, de quo in superioribus dixi, et fulvus ac mulvius, de quibus posthac mentio fiet. Quare sic dicendum erit: ante literas lv aut clariores illas vocales sibi constitisse aut in o abisse, rarissime in u.

Praeterea etiam ubi v consona anteibat, vocalis o sequente l impura olim mansit, quod, ut saepius commemoravimus, u vocalis post v consonam molesta videbatur; eo demum tempore in his quoque vocabulis u proferebatur, quo tempore omnino v et u coniungebantur, h. e. post Ciceronis aevum. Sic est in vv. vulgus s. vulgus, volsella s. vulsella (a vellendo), Volsinii s. Vulsinii, Volturnus s. Vulturnus, volva s. vulva, al. Sola tamen o in usu mansit in nominibus Volsci, Voltinia, volta.

Non praemissa consona v vocalis o tamen ante l impuram in talibus tantum constitit, qualia haec sunt: soldus (ortum ex solidus), olfacio (quod est compositum ex olendo et faciendo), Colmontani, quod fortasse scribendi tantum compendio in titulo quodam (Orell. I n. 123) pro Collina montani est positum. Nam olca e scriptura apud Plinium (H. N. 37, 65) non certa est, et si certa esset, vox peregrina hoc loco non posset in censum venire (nam peregrina existimabitur, uti pleraequae gemmarum appellationes); deinde Colminianus interdum etiam Culminianus scribebatur; tum Solduriorum quoque nomen est peregre in Latium invectum; denique solstitium, solsequium et similia vocalem habent natura longam ideoque immobilem.

§. 15. Quod cum de vocalibus e et o haec fere constans sit regula, ut sequente l impura in u abeant, nisi aut antecedit litera v aut subsequatur aut litera l compositione vocabulorum vel contractione sit impura facta, in vocalibus a et i longe aliter res se habet. Nam a vocalis plerumque quidem in vocalibus simplicibus immota restitit ante l impuram, sicut est in vv. almus, scalmus, palma, alnus, balneum, caldus, valde, altus, alter, salto, falsus, alsus, albus, balbus, galbus, palpo, talpa, alvus, calvus, malva, salvus, calco, calx, algeo, valgus, al. Pauca sunt, quae pro prisca a iam u habeant: vulpes, quod graeco *άλωνξ, ἄλωπος* probatur (v. Jac. Grimm. Reinhart Fuchs p. XXIV.); fulvus, quod collato flavus patet; pulcer, quod cum placendo coniunctum recte statuitur; culmus, quod est ex calamo ortum; culcita, si Varro (de

12) Melto m, quod antiquitus pro melior dictum Paulus Diac. refert, fortasse oscum fuit; Felsina umbrici oppidi in Italia superiore siti fuit antiquum nomen; quare ea quidem hoc loco non sunt respicienda.

L. L. V, 167 Müll.) et post eum Festus (p. 38 Lind.) a calcando dictum esse recte iudicant. At fulgeo et mulceo non tantum vv. flagro et *μαλακός* habent, quibuscum comparentur, sed etiam *φλέγω* et *ἀμέλω*, quamobrem de iis supra iam est commemoratum.

Deinde in compositis quibusdam vocibus u eo loco est, in quo in simplicibus a habetur; cuius rei causam in accentus quadam deminutione ponendam esse antehac explicavimus. Sic insulsus (non sulsus, quod Benaryus Lautl. p. 144 vult) factum est ex in et salsus; inculco, conculco, proculco, al. a calcando sunt derivata, exulto, insulto, al. a saltando, quibus ex quorundam sententia etiam inculpo, exculpo adiiicientur, quod ea a scalpendi, non a sculpendi verbo sint orta (v. Voss. Etymol. in v. scalpo); rectius adulter adiungetur, cuius origo solet ab altero duci (v. Fest. p. 18 L.). In aliis compositis nihil est mutatum, praecipue in recentioribus; nam vetustiora omnia plures maioresque sui mutationes sunt passae, quam ea, quae florente linguae latinae et literarum latinarum aetate vel paulo ante vel etiam post eam sunt ficta. Vocalis a igitur tenetur in vv. circumsaltans (quod apud Prudentium legitur) et desaltatus (quod apud Suetonium), circumcalco, recalco et omnibus verbi calceare compositis, deinde in excalfacere, inaltatus, subsalsus, persalsus, exscalpo et circumscalpo, expalpo, subpalpo, bipalmis, depalmo, aliis multis.

§. 16. Denique i vocalis in stirpibus vocabulorum propter subiectam l impuram non facile videtur esse in u mutata, nec vero saepe id fieri potuit, quod omnino vocalis i in mediis vocabulis non admodum frequenter fuit duabus consonis praemissa. Hoc enim, qui latinarum vocum rationes diligenter considerat, multis argumentis facile intelligit, i vocalem in apertis syllabis (h. e. in iis, quae vocali clauduntur) esse frequentiore, e magis usurpari pro illa in syllabis consona aliqua clausis (cf. concipio conceptus, flamen flaminis, memini mentio, al. sexcenta; nam in pulvis et pulveris i et e sunt inverso modo adhibitae, quia i vocalis consonae s, e vocalis consonae r est aptissima). Quare non multa sunt vocabula latina, in quibus i brevis cum l impura coniuncta conspiciatur, et ea pleraque, si non omnia, levem illam v (de qua supra diximus) habent postl. Nam praeter gilvus, milvina, milvus (in quo tamen i videtur esse producta), Milvius, silva, nulla habeo huius generis nisi peregrina, qualia sunt silphium, miltus, e Graecia ascita, et Cilnius, etruscum nomen. Attamen unum etiam nomen extat, quod tum per i, tum per u scribitur, et u quidem propter sequentem l impuram videtur accepisse; nam pons Milvius etiam Mulvius, nullo, ut videtur, harum formarum discrimine habito, dicebatur nec video, quamquam alia de causa, quam qua modo dixi, u hic possit pro i substituta censi.

Aliquo iure, etsi non optimo, etiam in vocibus facultas, difficulter, similtas et similibus u vocalem propter subsequentes lt dixeris esse pro i usurpatam, quae fuerit in facilis, facilitas, similis, cet. Sed in his vocalem non ab initio sibi constitisse, i ante literam l propter syllabae sequentis similitudinem ortam esse in superioribus est expositum.

Hoc tamen etiam his exemplis confirmatur, vocalem u cum litera l impura facillime coisse et saepissime esse a Latinis coniunctam. Quod idem permultis vocabulis confirmatur, quae cum descendant a vocibus iis, in quibus propter l puram sequentem u obtineat, eandem u etiam l impura sequente tenuerunt; qualia haec sunt: virgultum (quod venit a

virgula), singultim (singuli), ficulus (ficula), populus (populus), occultus et occulto (occulo), cui ausculto comparabitur, consultus (consulo), petulus (cf. petulans) quaeque iisdem syllabis sunt terminata, hiulus, bubulus, subulus. De aliis non liquet, habeantne eandem vocalis u causam an non habeant; cuius generis non pauca sunt: bulga, fulcio, (in v. fringultio autem u est propter u consonam vocis fringuilla), indulgeo, mulco, mulcta, pulpa, pulpitem, pulvinus (nam Pottii de eo vocabulo sententia, E. F. I p. 264 exposita, mihi non probatur), Sulpicius, sulphur (nam quae variae de huius vocis etymo sententiae a viris doctissimis sunt propositae, earum nulladum plane placet; v. Voss. in Etymol.; Pott. E. F. II p. 326, 423; Benary. Lautl. p. 144; Hoefel. Zur Lautl. p. 411), Vulcanus (an is est a vellendo dictus, ut Vultur, Vulsinii?), vulgus. Sed licet de horum origine nondum possit iudicari, ea, quae volui, satis iam iis, quae exposui, confirmata esse spero.

in suis com-
tes maioresque sui mutabiles sunt passae, quam ea, quae hodie lingua latina et hie-
tam latinam acine vel paulo ante vel etiam post eam sunt dicta. Vocalis u digitus
tur in vt. circumstantibus (quod apud Prudentium legitur) et desinitis (quod apud
Suetonium), circumstantibus, recalcio et omnibus verbis calcare compositis, debet in
exaltare, inaltare, subaltare, persaltare, exaltare et circumstantibus,
exaltare, subaltare, persaltare, exaltare et circumstantibus.

§ 10. Denique i vocalis in stripius vocabulorum propter subtractionem i impura non
facile videtur esse in u mutata, nec vero saepe id fieri potuit, quod omnia vocalis i in
mediis vocalibus non admodum frequentiter sui habet consona praemissa. Hoc enim, qui
latinarum vocum rationes diligenter considerant, multis argumentis facile intelligit i vocem
in speis syllabis (h. e. in illis, quae vocali clauduntur) esse frequentiorem, e magis usu-
pari pro illa in syllabis consona aliqua clausis (et concipio concipias, lumen lita-
minis, meminisse, al. sexcenta; nam in puris et puris i et e sunt inter-
so modo adhibitis, quia i vocalis consona s, e vocalis consona r est apertissima). Quare
non nulla sunt vocabula latina, in quibus i praevia cum i impura contracta consistunt, et
ea praevia, si non omnia, levem illam v (de qua supra diximus) habent post. Nam praevia
ter givus, milvius, milvius (in quo tamen i videtur esse producta), Milvius, alvius,
nulla habet huius generis nisi peregrina, quae sunt stipitium, milvius, e dactylicis as-
cia, et Cilvius, eurscum nomen. Attamen nam eam remon exat, quod tam per i,
tam per u scribitur, et u quidem propter sequentem i impuram videtur accipias; nam praevia
Milvius etiam Milvius, nullo, ut videtur, huius formam dictione habito, dicebatur
nec video, quoniam illa de causa, quam praevia modo dixi, a hic possit pro i substitutionem censeri.
Aliaque iure, etsi non optime, etiam in vocibus facilis, diffidenter, similitas
et similibus u vocalem propter subsequentes i dixeris esse pro i veritatem, quae iure
in facilis, facilis, similitas, etc. Sed in his vocem non ab initio sibi constitisse,
i ante litteram i propter syllabae sequentis similitudinem ortum esse in apertioribus est ex-
positum.

Hoc tamen etiam his exemplis confirmatur, vocalis u cum littera i impura facillime
coisse et sapientissime esse a Latina contractam. Quod idem terminis vocalibus continen-
tur, quae cum descendunt a vocalibus iis, in quibus propter i puram sequentem u obducit,
eandem u etiam i impura sequente tenentur; quae haec sunt: virgulum (quod venit a